

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961. sz. intézendők.

A lelkészképzés kérdéséhez.

A modern társadalom higgadtabb, mélyebben látó és komolyan gondolkodó része, különösen a kik a protestáns pap hivatását, misszióját felfogni tudják is, akarják is s van érzékek a magyar nép mivelődése, szellemi, értelmi emelkedése s anyagi gyarapodása iránt: mindezek manapság hovatovább nagyobb igényekkel lépnek fel a lelkészképzés, a jövő lelkészei iránt. Nem ok nélkül! Nekünk protestánsoknak pedig sokszoros örömmel kell üdvözlönnünk az ily kívánalmakat, mint az élénk érdeklődés világos, beszélő tanuskodásait; főleg ha komolyan akarjuk, hogy a protestáns lelkészek folyvást a *világ világosságai maradjanak*.

Ily igényekkel állott elő, nem oly régen, egy politikai elterjedt napilap, a „Pesti Napló,“ mely a theologiai intézetektől általánosságban azt kívánja, hogy leendő lelkészeink a modern gazdaság elemeire is taníttassanak; mivel — kivált a falusi papok — a gazdaság terén is, akaratlanul is, példányképpül vétetnek környezetük által; fizetésök nagyobb részét a földjövedelméből kapván. E becses lapok 44. számában írott vezérezkik megint másféle kívánalmakat penget. Ugyanis: az élőnyelvek tanítását sürgeti. Különösen ajánlja viszonyainkból folyólag, földrajzi helyzetünk s újabb állami alakulásoknál fogva a német és szláv nyelv tanítását. — Világos, hogy a tudományos képzés mellett a gyakorlati életre is elő akarja a leendő lelkészeket képezni mindkét irány. Amaz nemzetgazdasági, vagyonyosodási, ez a protestantismus terjedhetésének szempontjából.

Nem lehet tagadni, hogy mindkét óhajlás sok tekintetben jogosult. A falusi pap valóságban gazda is. És hogy mint ilyen szinte missziót teljesíthet, sok példával tudnám ez állítást igazolni, fájdalom! inkább római és gör. kath. lelkészek életéből. Hogy nyelvismeretekre édes mindnyájunknak nagy szükségünk volna, azt meg bizonyítani is felesleges

szószaporítás lenne a tisztelt olvasók előtt. E pontnál csak annyit kívánok megjegyezni, hogy tapasztalatom szerint, a sárospataki lelkészképezdéből mindig kerül ki annyi szláv nyelvet beszélő, Zemplén, Ung, Berég, Abaujmegyékéből való ifju, hogy kevés számú vagy ezután Boszniában avagy bárhol alakuló szlávajkú ref. egyházainkat, ha nyilvános pályázat hirdettetik, betölthetjük. Na, a némettel már másként vagyunk. És hogy ezen nyelvnek és más hasznos ismeretek elsajátítása végett a cursus egy évvel meghosszabbítottassék, részemről, ha állana rajtam belőle valami, épen úgy nem ellenezném, mint a hogy nem ellenezném a tanítóképzésre négy, a gymnnziumi oktatásra kilencz évet jelölni ki, ha egyébért nem is, már csak a tananyag nagy száma és terjedelménél fogva is. De más okok miatt is, melyeket ezuttal elhallgatok; mivel azok kissé messze vinnének célomtól.

Azt is szives örömet aláírom, hogy a leendő lelkészben kiváló kellék a művelt modor, társadalmi ügyesség, emberekkel való bánásmód. Ezek nélkül nemcsak a jövő lelkésze, hanem a mai időbeli lelkész is szárazra kivetett hal. Nem találván ugyanis bele magát elemébe, nem képes környezetére jótékonyan hatni. Az a cinikus gorombaság, nyerseség; az a túlhajtott puritanismus, mely szerint némelyek a „vastagnyakú kálvinistaságot“ negélyezik s a durvaságot a kálvinista pap karakterét kiegészítő tulajdonnak tartják, rég lejártá magát, ha volt is valaha, valamikor ideje s kelenődése. Mert az igazságot lehet őszintén és egyenesen megmondani gorombaság nélkül is; a fő dolog mindössze is az, hogy milyen modorban terjesztünk elő, tálalunk fel valamit. És én ismeretek orthodox és modern, conservatív és liberális ref. papokat, kik őszinte, egyenes jellemök s ezekkel együttjáró művelt, társadalmi modoruk által meghódították környezetöket.

Nehogy félreértsen szeretett s tisztelt olvasóm, mintha én a külsőséget tartanám lényegnek! sietek

megjegyezi, hogy igenis az alapos tudományos képzettséget, a szellemi széles látókört, a bő olvasottságot a prot. papban nálamnál alig becsüli valaki inkább; mivel látom, hogy a mi népünkben való jeleseknek, az igazi geniusnak az anyagi szegénység békóival is meg kell küzdeni, nem úgy, mint az 50—60—100,000 frt jövedelemben dúskáló uralkodó egyházi püspököknek, kiknél minden eszköz rendelkezésükre áll, hogy magokat képezzék, csak akaratuk legyen. De azt sürgetem, hogy a tudományos képzettség mellett nélkülözhetetlen, kivált falusi papjainknál, a gyakorlati bölcsesség. Azután a jó bánásmód és tapintat s mozgékonyosság. A szobatudós falusi pap igazán szárazra jutott hal.

Azt hiszem, elég érthetően fejeztem ki magamat és alig hagytam el egyebet, mint azt, hogy a ref. pap a szónokias előadásban is igyekezzék magát gyakorolni, hogy szószékén otthon találja magát. Erre én a lelkészképezdében, az iskola falain belől igen nagy súlyt kívánnék fektetni. S úgy tapasztalom, hogy az ifjú elé tanácsos e téren igazi utánzásra méltó remek szónokokat, mintául vehető példákat állítani: mert az első benyomásnak e téren is roppant hatása van, mint minden terén a nevelés-oktatásnak, a mit mellettem, javamra paedagogusaink igazolnak s az ifju vagy példa, eszmény nélkül indul, vagy észrevétlenül szívja be magába az előtte lévő példány terdeségeit s küzd vele egy egész életen át.

Ime, tehát látnivaló, mily sokat kíván a mai kor a lelkészekről. Hát még a jövő lelkészeiről! S ha már a leendő lelkészek irányában is ily sokoldalú kívánalmakkal, ezerféle igényekkel lép fel a társadalom, hát még ezek tanárának, a gyakorlati theologia professorának mennyi ismerettel, mily gazdag tapasztalattal, gyakorlati bölcsesség s szószoki rutinnal kell birnia, hogy jó példát adhasson s olyan lelkészeket bocsásson ki az életbe, kik a protestantismus ügyének megannyi apostolai legyenek!...

Ime, éppen itt vagyok czélomnál!

A debreczeni ref. lelkészképezdénél éppen most van üresedésben az egyik, a leendő lelkész gyakorlati működésére legnagyobb befolyással bíró tanszék. Kicsi vagyok hozzá, hogy e fontos állomás betöltésénél érdemlegesen szót emelhessek. De mivel a ref. egyházegyetemnek én is egyik igénytelen tagja és éppen egy gyülekezetnek én is lelkipásztora vagyok: mivel a Pesti Napló s közelebb e becses lap hívatolt vezércikke felköltötték lelkemben a fentebb vázolt gondolatokat s eszméket, és mivel a debreczeni ref. főiskolai lelkészképezde ügye az én igény-

telenségemet is, ha mindjárt akármilyen jelentéktelen vagyok is, de őszintén érdeklő: a fontos és komoly ügy, a gyakorlati theologiai tanszék betöltésének kérdése ösztönzött, hogy e tárgyban gyenge szavamat én is felemljem. Az elmondott sürgető körülmények s az adott, a kapóra jött alkalom ösztönöztek, hogy nyilvánosan is elmondjam, a mit e lapok szerkesztőjének négy szem közt s lelkésztársaim előtt is többször szóba hoztam. Nevezetesen, ha azt akarjuk, a mit minden igaz, becsületes protestáns embernek a mai sürgető viszonyok között, kétszeres erővel akarnia kell, hogy a debreczeni ref. főiskola egyetemi rangra emeltessék: akkor a megüresedett tanári székek betöltésénél az arra hivatott főtit. és méltóságos kormányzéseknek nem lehet eléggé óvatos és körültekintőnek lenni. De mindezek felett egy oly fontos tanszék betöltésénél mint az üresedésben levő gyakorlati theologiai tanszék, a melyhez kötött száz és ezerféle igények nagyját fentebb vázolni igyekeztünk, kiváló elővigyázat kívántatik. Kell, hogy az illető jelölt: tudományosan képzett, a gyakorlati papszkodás teendőiben alaposan, gyakorlatilag jártas, társadalmi érzéköléseiben magas műveltséget tanusító, mindenek felett, hogy példányszerű szónok legyen. Egy szóval, hogy a többi országos hírv. ref. theologiai tanártársai mellé méltó joggal sorakozhassék s egy alkalmas erő legyen majdan az egyetemi rangra emelt főiskola jelenleg is diszes, méltó s arra illettékes tanári karában.

Én a központban ritkán fordulok meg. Irányadó emberekkel is vajmi ritkán van alkalmam és szerencsém érintkezni. De azok, a mik így vidékre s hozzám is a gyakorlati theol. tanszék betöltése felől leszivárogtak, kimondom nyíltan, az én tudomásom szerint, a kerület több részében visszatetszést szültek! . . . Nem éppen sugalmazásból írom e sorokat; annál önállóbb és függetlenebb vagyok. De mondhatom, hogy sok református ember és lelkész óhaját fejezem ki, midőn ismételtén is arra hívom fel a főtit. és méltóságos kormányzék nagy becsü figyelmét: miként az egyetemi színvonalra emelendő főiskolában az oly lényeges üresedésben levő tanszék betöltésénél méltóztassanak igen sokszor körül nézni, s az embert mint a fentebbiekben én gyenge kézzel, a felszólalásomra okot adó cikkben az illető hathatósan ecsetelte, jól megválogatni, hogy elmondhassa aztán majd akárki, mindenki a leendő gyakorlati theologiai tanárra, mint szónokra is, a mit a múlt évi (1879.) debreczeni convent alkalmával egy első rangú műbíró bizonyos nagy-

hirű szónokra mondott, midőn beszédét végig hallgatta, ilyenképen: „Most már értem, hogy lehet gyenge prédikatiót ily elragadó ékesszólással nagy hatással előadni! . . .

Csak még egy rövidke megjegyzést, vonatkozással e becses lap 44. sz. vezércikkére. Az mondatik ottan, hogy: „Olyan lelkészeink, a kiknek külső előadások mintaszerű és művészi, olykor-olykor a theol. ifjak körébe hivassanak“ stb. No, már én ennél olcsóbban is tudnám idvezíteni azokat a ifjú lelkész-társakat. Nem tudva, ha jól vagyok-e tájékozva, mert nem voltam Debreczennek növendéke; de úgy tudom, hogy a főiskolai tanulók, nem szoktak járni a közistenítészeletre. Így tudom. Az indokolást nem ismerem. De annyit merek mondani, hogy ez intézkedés, legalább a theol. ifjakra nézve, helytelen. Hát ha azt akarjuk, hogy az ifjak mintaszerű, művészi szónokokat halljanak, hol veszünk, hol találunk olyanokat, mint az országos hirű Révész, mint K. Tóth Mihály urak? Igazán égő fáklya van a kezünkben s keresünk, hogy jobban láthassunk — egy szál gyertyát! Engedjük meg, vagy ha tetszik, kötelezzük az akad. ifjuságot, hogy járjon a nagy templomba s lesz alkalma a legnagyobb élő mintákon tanulmányokat tenni. Forró óhajom, hogy igénytelen jó akaratú zavaim félreértéstől menten kellő méltatásra találjanak!

N.-Kálló, 1880. nov. 1.

Görömbei Péter.

A lelkész-tanítói állás.

Nem anyagi oldalról szándékom a lelkész-tanítói állást szemle alá venni, mert hiszen kit érdekelne az, hogy annak díjazása 250 usque 300 forint, melyhez számítandó még 20—25 frt stolare és a főtiszt. egyházkerület által az államsegélyből engedélyezett 30—40 frt évi segélypénz? S továbbá, ki csinálna magának abból aggodalmakat, hogy ezen évi fizetésért két hivatalt visel az illető egyén, még pedig országosan fontos két hivatalt, a lelkészt és a tanítóit, melyek közül az első is, nem csak egyházi, de az anyakönyvek vezetése szempontjából politikai felettes hatósággal is bír, az utóbbi pedig már sok tekintetben inkább politikai semmint egyházi hatóságok alatt állónak mondható. Az egyházi hatóság ugyanis, értve a canonica visitatiót, évenként egyszer tekinti meg az iskolát s vesz közvetlen tudomást a gyermekek előmeneteléről s általában az iskolai oktatásügy miként állásáról, de a polgári hatóság — értve a községit — mindjárt-mindjárt megjelen képviselője által s annyiszor a mennyiszor tetszik, a lelkész-tanítót az iskola gyakoroltatása felől kikérdezheti. — Az iskolai növendékek számának végre az országos statisztikai kimutatásban állandó rovatja van. A lelkész-tanítói állást én főleg, mint tanítói állást mutatatom fel, mert 3 egyházban tett 11 évi tapasztalatom tanubizonyosságtétele folytán azt akarnám kitüntetni, hogy a lel-

kész-tanítóság a mai törvényhozási és társadalmi viszonyokkal szemben, tovább fenttartható nem lévén, megszüntetendő vagy legjobb esetben átalakítandó.

Hivatalánál fogva, két osztályhoz tartozik a lelkész-tanító, u. m. a lelkészi és tanítói osztályhoz, s bár több időt tartozik szentelni az iskolai tanításra, a mennyiben, mind az 1868. t. cz. 52. §-a szerint, a testgyakorlatot s gazdasági vagy kertészeti foglalkozást, hozzá nem értve 20—25, mind a főt. egyházkerület által kiadott tanterv szerint 24 órát köteles hetenkint az iskolában tanítással tölteni, mégis kevésbé tanító, úgy hogy magát csak a lelkészek és nem a tanítók közé sorozandónak találja és praetendálja, ezt tartja természetesnek s így van felőle meggyőződve maga is. Azzal tartja, hogy lelkészi s nem tanítói pályára készült s csak a sors mostohasága, a kénytelenség tette őt gyermekek tanítójává.

A lelkész-tanító, mint lelkész, első felettes egyházi hatósága önmagának, mint tanítónak, mert mind az egyház-tanácsnak mind az iskolaszéknek elnöke. De ezzel csak compromittálva van, mint lelkész. Concret példával igazolom. Presbyteri gyűlést hív össze a lelkész, ki mint kaputos ember, ba végzete szerint azon permanens gyanú alatt áll, hogy az urakkal tart, azokhoz szit. Elhallgatok mindent, mi egy gyűlés lefolyá-át jellemzi, csupán azt adom elő, hogy midőn a tárgyak véget értek, felemelkedik ülőhelyéből X. presbyter s előadja, hogy de már az nem jól van hogy az iskolás gyermekek csak ruhát szakgatni járnak az iskolába s nem tanulnak, nem is tudnak semmit. Ezt követi Y. ezen előadása: No azt még se mondhatoi, hogy nem tanulnak, de mirevalók az olyanok, a milyenekre tiszteletes uram tanítja őket, azok a cifra eres táblák (térkép), m g azok a világi históriák stb; nem lesznek a mi gyermekeink fiskálisok, túrni fogják velünk együtt a hegyet vagy tengeri földet stb. Z. bresbyter végül azt is hozzá teszi, hogy alig tanu nak zsoltárverseket is, úgy megyen a tanítás mint az *egy-letti oskolában* (értsd: községi iskola.) Végre egyhangúlag kimondatik, hogy csak irni, olvasni, számolni, meg zsoltár-verseket tanuljanak a gyermekek, az a káté is vagy miféle nem szükséges. Lehet a lelkészből Ciceróvá vagy Demoszthenessé átszellemült szónok, hivatkozhatik tantervre, törvényre, mind hatástalan; mi fizetjük tiszteletes uramat s a mi gyermekeinknek azt tanítsa, a mit mi kívánunk. Így aztán a lelkész-tanító, ki egyszersmind presbyteri jegyző a saját elnöklete alatt, önmagáról, mint tanítóról bejegyzí a panaszt és azt, hogy jövőre a presbyterek által a tanítás buzgóbb és saját felfogások szerinti módon teljesítésére útaltatott. Ha az albertfalvai presbyteri jegyzőkönyvet el nem vitte a Duna árja, lehet abban ily presbyteri végzést találni. — Voltaképi első felettes hatósága azért a lelkész-tanítónak a presbyteri gyűlés.

A lelkész-tanító te hát támogatást helyben nem találván kénytelen legnagyobb részt csak irás, olvasás, számolás és zsoltárvers tanítására szoritkozni. Ugyde másik felettes hatósága, a canonica visitatio megjelenik a szokott időben s vizsgálja a növendékeket a tanterv szerint, s nem találja a haladást kielégítőnek. A presbyterek ily alkalommal ritkán állnak elő panaszaikkal, a lelkész-tanító pedig a jó békességért elhallgatja azt, valamint hogy sok egyéb tekintetben is van elég mit nyelnünk, mondom, mellőzi, hogy itt főkép

csak a zsoltárverseket kell tanítani. A canonica visitatio azután a látottak és hallottak nyomain jegyzőkönyvbe veszi, hogy A. vagy B. lelkész tanító, a növendékek készülsége hiányosnak találtatván, jövőre az iskola gondosabb vezetésére utasítatik!

Nem minden évben, de néha mégis eljön a tanfelügyelő is az iskolát megtekinteni. Olvassatja a gyermekeket s kérdez valamit az új mértékről és a számtanból. Hiányzik a kielégítő felelet. Ekkor a tanfelügyelő szelideden előadja a lelkész tanítónak: lássa ön, protestáns iskoláinknak mindig az volt kitünő jellemvonása, hogy jók voltak, igyekeztek ön is jobban vezetni a növendékeket, jó hírnevünkre való tekintetből. Igen, nagyságos ur! mond a lelkész tanító, nem épen az én buzgalmam hiánya itt a hátramaradás oka, hanem a rendkívüli sok mulasztások. Ugy? mond a tanfelügyelő, s tesz ön jelentést a községi bírónak? Teszek, nagys. ur, de az se vehet a szülőkön semmit, ágya sincs némelyik szülőnek, szalmán hál, mert világos dolog, hogy csakis a munkás osztály, a napszamosok gyermekei tarkázzák legjobban az iskolalátogatást, mert a gyermekekre szükség van, azok is meg bírnak keresni 15—20 krt naponként s küldi őket napszámba, vagy némelyek házat őriznek dolog időben s vigyáznak kisebbkorú testvéreikre. De a tanfelügyelő csak a törvényre hivatkozott s a büntetést emlegette. — Midőn a bíró egy embert felhivatott, megbírságolandó, azt felelte a bírónak, bár volna házamál 50 kr, mindjárt vennék kenyeret rajta. — A törvény 54. §-a kimondja, hogy a szorgalomidő falu helyen éven át legalább 8, városban legalább 9 hónap legyen. A lelkész tanító meg is iparkodik a törvényt tartani, csak juliuszt és augusztust tartja szünetnek. De mi haszna ennek? A szept. 1-vel megkezdett tanévet látogatja az első hónapban 20—25 növendék közül 6—8, s ez így megy, míg a hideg be nem fog, akkor aztán népesedik az iskola, de mihelyt jó idő van, szántani, bojtani lehet, viszik az iskolás nagyobb gyermeket ló mellé vagy trágyát hordani. Hogy röviden végezzek, a munka időn át márczius végétől november elejéig soha teljes számmal az iskolában nincsenek, még közvizsgáról is, harmad-negyed részben elmaradnak. Próbálja csak a lelkész tanító a mulasztó szüléket feladni: kész a darázsfészek. A következő presbyteri gyűlésen aztán van mit hallgatni bűnös fejének, azért, mert a törvény által szabott kötelességét végezte. Mi dolog ez, hát tiszteletes ur bennünket a városházához feladott? Volt nekünk már sok érdemes lelkészünk, de ezt *egy sem* tette velünk? Nem tiszteletes uram ad kenyeret a mi gyermekeinknek, hogy velők parancsoljon. És sokszor a kedélyes gyermek is megmondja szemébe a lelkész tanítónak, hogy majd feljárom iskolába, ha hó lesz, mert nem tiszteletes ur ad nekem kenyeret. Ily esetekben a tanító mellett sikra szállna a lelkész, de itt magavédelve sikertelen. S talán a bírótól nyer támaszt? ki talán felvilágosítja az embereket? óh a bírónak a benevolentiát meg kell tartani, mert a 3 év hamar kitelik és kicseppen különben a hivatalból. Azért a megidézett szülék előtt kezét mossa, mint Pilátus, szószerint így szólván! „Én kedves barátim nem tehetek róla, hogy felhivattam kegyelmezeteket, de hát a tiszteletes ur adta fel kigyelmezeteket, hogy nem küldik gyermekeiket iskolába. Így aztán a szégyen lelkész tanító, a törvény öre az egyházban s iskolá-

ban, léssen a bűnbak az ő fejére száll minden indulat s szenvedélyszülte kifakadás. A törvényszerű eljárás által tehát a lelkész tanító, azért mert tanító, összeütközésbe kell, hogy jöjjön, mint lelkész, saját hallgatóival. Ekkor néhány napig járnak gyermekeik rendesen, ők maguk pedig egy pár vasárnapig elmaradnak a templomtól, s miután meggyőződtek róla, hogy nem lettek „kipapolva,“ akkor kezdik rendesen gyakorolni a templomot, gyermekeik pedig kezdik ismét az iskolábajárást tarkázni.

Gyorok 1880. okt. 2.

Rácz Károly
lelkész tanító.

(Vége köv.)

Igénytelen észrevételek m.-túri volt lelkész Turgonyi Lajos ügyében megjelent cikkekre.

Nagytitiszteletű szerkesztő ur helyet adott becses lapjának 42-ik számában egyéni felfogásomnak és véleményemnek nyilvánítására, a már annyira ismeretes m.-túri egyházi ügyben.

Felszólalásom nem is volt pusztában elhangzott szó, mert többfelől hangzott a véleménynyilvánítás, a 43. számban „*egy laikus,*“ a 44-ik számban „*egy másik lelkész*“ és „*Anonymus,*“ végre a 45-ikben „*egy hevesnagykunsági lelkész*“ intéztek hadjáratot ellenem s igyekeztek álláspontjuk és meggyőződésük szerint felhozott érveimet halomra dönteni.

Átolvasva a megjelent cikkeket, mérlegeltem a csapásoknak súlyát s horderejét, melyek őszinte véleményem nyilvánítása miatt felém mérettek és dobattak; de megvalom, távolról sem találtam azokat oly súlyosoknak és fontos ütegeknek, hogy nézetemben megingattak volna s más meggyőződésre kellene áttérnem; pedig higgyék el igen tisztelt válaszadóim, semmi sincs tölem távolabb mint az ellenmondási viszketegség vagy épen a fejesség vagy makacsság, de a családokozhatlanság hitének sem vagyok híve, vindicálja azt magának bár egyházkerület, egyházmegye vagy épen a zsinat is. Az igazság és jogosság mindig hódító erővel hat reám.

S hogy újlag felszólalok, ezt megkövetelik tölem önértetem, az olvasó közönség iránti tiszteletem s azon félreértések, melyek a válaszadók felfogását és érveiket több ponton jellemzik.

Természetesen csak a főbb és nevezetesebb ellenvételekre felelhetek, mert ha minden részletre kiterjeszkedném, hosszadalmas és unalmas is lenne feleletem az ismétlések miatt.

Mindenek előtt nagyon sajnálni lehet, hogy az „*egy hevesnagykunsági lelkész*“ válaszának hangja és modora nem felel meg azon komolyságnak és tisztességnek, melyet ezen ügy tárgyalásánál a többi válaszadók lehetőleg nem hagytak figyelmen kívül, ő nem átal személyeskedésig szállani alá s a már a nélkül is oly sokszorosan pelengérré állított T. L. volt lelkész társával izetlenkedni; hogy t. i. „miért folyamodott volna T. L. meggyalázott lelkész társaihoz kegyelemért, a ki miniszterekkel társalognak s egy superintendentia védő szárnyai alá menekülhet.“ Továbbá: „az ő képviselői nimbusa sehol sem kápráztatja annyira a szemeket, mint épen a mi egyházkerületünkben.“ Annyi szeretetlenség, dölyf és kegyetlenség nyilatkozik ezen szavakban. Tisztelt lelkész társ! nem illik ez a hang mi hozzánk, a mi tisztünk másnemű eljárást igényel.

Ugyancsak „a hevesnagykunsági lelkész“ igyekszik be-

igazolni, hogy a lelkészi kar tiltakozásának meg van jogi és evangéliomi alapja is; meg van a jogi alapja, „mert az irgalmas Isten is csak annyit mond Máté 7. 7. Kérjetekek és megadatik; T. L. pedig nem kért és így nem adathatott neki semmi az egyházmegyétől; de meg van az is írva Máté 13. 14: „Ti vagytok a földnek sava; miképen türje tehát azt a heves-n.-kunsági lelkészi kar, hogy az elitelt T. L. lelkész újlag közéjük kíván betolakodni.“

Jól tudom, hogy volt olyan felfogás a biblia irányában, mintha az olyan erdő volna, melyben bárki is tetszése szerint választhatja erejéhez képest az érvek suhángjait pro et contra, tehát abból mindenki egyéni felfogása szerint veheti az argumentumokat bármely ügy vagy tárgy védelme és ostromlása érdekében. Ez a nézet azonban a mint kisebbítésére szolgált a szentkönyv tekintélyének, másfelől azt mutatta, hogy az azon elvet vallók alaposan nem akarják azt tanulmányozni, s már ma mindinkább gyérül azoknak számok, kik ezt a felfogást osztják. De fájdalom! a heves-n.-kunsági lelkésztárs még ezen állásponton van a „laikus“-sal együtt. Tisztelt lelkésztárs! Máté 7. 7. versében ezen szavakat: Kérjetekek és megadatik stb. nem a bűnöket megbocsátó Isten mondja, hanem a világ megváltója az általa tartott hegyi beszédben, és a 7. 7—14 versében nem többet csak azt fejezi ki, hogy Istenben vetett bizodal munknak lankadni nem szabad. Az 5. rész 13. és 14. verseiben pedig az van elmondva, hogy a kik beléptek Isten országába, azoknak a föld savainak és a világ világosságainak kell lenni. Ezen idézeteknek tehát a tekintetben, hogy egy elitelt s bűneit megbánó egyénnel miképen kell bánni, semmi bizonyító erejük nem lehet. — A *laikus* idézete Máté 5. 29. 30. sem sokkal szerencsésebb, mert azon erős kifejezések és megvilágítások „Hogy ha a te jobb szemed megbotránoztat stb. csak azon főtételnek bizonyítására szolgálnak, hogy a törvénynek nemcsak betűjét — miképen a farizeusok tették — hanem a szellemét is be kell tölteni; tehát nem elég az, hogy valaki a házasságtöréstől magát megtartóztassa, mert ha szívében gonosz indulatokat s vágyakat táplál, már vétkezett a 7-ik parancsolat ellen.

És hogy az elesett, de megtérni akaró bűnösökkel szemben miképen viseljük magunkat, megláthatjuk Luk. 15. és Máté 18. részéből; s vajna a tékozló fiu bátyjában, ki zsörtölődik és dul-ful, midőn a megtért testvér iránt szeretetet lát édes atyja részéről kifejezteni, magára ismerne a lelkésztárs. Általában jó lesz, nem felednie a szentírás értelmezésénél, a mit régebben mi úgy tanultunk: „Sensum ne inferas sed efferas;“ és hogy az összefüggésre kiváló gond fordítandó, mert máskülömben olyan értelmekeket hozhatunk ki, mint a jezsuita írásmagyarázók. Az én lelkésztársamnak is, midőn idézte ellenem a Máté 7. 7. versét: kár volt figyelmeire nem méltatnia a 9. és 10. verseket is, mert csak nem tételezem fel róla, hogy az ő kéro szolgatársának, midőn az kenyeret kér, követ adjon vagy hal helyett kigyót.

De menjünk már tovább. — *Anonymus*, a ki ugyan bevallja, hogy ő a nevezett egyházmegye igénytelen tisztviselője, hosszas történelmi bevezetését adja annak, mit tett az egyházmegye a m.-túri megüresedett lelkészi állomások betöltésének szorgalmazása körül s igyekszik kimutatni, hogy az egyházmegye nem volt közömbös és tétlen, hogy azonban „*acrioribus suppliciis nem lépett fel contra ecclesiam pernicio-*

sam, az igaz! ezt tehát elismeri; e szerint szintén csodálkozni lehet, mi czélból írta Anonymus ezen cikket, mert ha acriora suppliciaakat nem használt, erélyesebb eszközök-höz nem nyult az egyházmegye, akkor még is csak lauhán és közömbösen járt el; mert ilyen esetekben: ense recidendum est etc. elvet kell követni.

Az igen tisztelt válaszadók legnagyobb mérvben az egyházkerület eljárását nem értik, azt vádolják következetlenséggel s azzal nem tudnak megbarátkozni, miképen gyakorolhatott kegyelmet s hol vette erre a jogot? Még azon korban végezvén iskoláimat, midőn a theologus ifjaknak a jogi tudományokat is kellett hallgatniok, már akkor megtanultam, hogy a legtökéletesebb büntető törvényhozás mellett is szükség van a kegyelmezési jog gyakorlására; s ezen kegyelmezési jog a büntető igazság alapelveivel teljes összhangzásban van és nem csak az igazság eszméje, hanem gyakran az emberiség érzülete és az erkölcsiség elvei is követelik annak gyakorlását. Ha ez így van a polgári bíróságoknál, mennyivel nagyobb szükség van erre az egyházi törvényszékeknél mely utóbbiak nemcsak büntető hatóságok tartoznak lenni, hanem feladatuk, hogy atyai indulattól és szeretettől vezéreltetve, az eltántorodott egyházi tisztviselők erkölcsi megszabadásán is törekedjenek. Mert nem eldobni és erkölcsileg gyilkolni, hanem megmenteni és felemelni kell az elesetteket, ez a valódi és helyes büntetésnek a czélja. — S ezen kegyelmezést az egyházkerületek mindig gyakorolták s arról nem mondhatnak le, az igazság eszméje, az emberiség érzülete és az erkölcsiség elvei követelik azt; és hogy épen a tisztántuli ref. egyházkerületben a legujabb időkben is gyakoroltatott, mutatják azon megkegyelmezések, melyekben részesültek az iskolai hatóságok által elutasított tanulók, kik előtt a törvényszékek bezárták már a tovább tanulhatás utját s az egyházkerület kegyelmi joga ismét fölnyitotta azt s fölemelte az elesett ifjút, hogy emberré küzdje fel magát.

Azzal is argumentálnak az egyházkerület kegyelmezési ténye ellen: ime T. L. mily csekély számmal választott meg, tehát nincs meg irányában azon állítólagos szeretet és vonzalom, melyre bazirozva van az egyházkerület eljárása; több mint 2000 választóból 351 egyháztag adta be szavazatát, a többi megvetéssel fordult el a szavazati urnától; és így méltatlanra van pazarolva a kegyelem. Az okoskodást nagyon különösnek tartom; én előttem meg az a feltűnő, hogy ha oly nagy Turgonyi iránt az ellenszenv, mibe került volna, — bizonyára nem nagy erőfeszítésbe — azt a mellette szavazó 213 egyháztagot annak a nagy, óriás többségnek leszavaznia. Hát ha így is okoskodhatunk, nem jelent meg a nagy többség, mert jól tudta, hogy alig számbevehető az ellenzék, a minthogy 63 szavazatra támaszkodva, óvásokat jelentgetni be a megtörtént választás ellen, nem valami erős basisra mutat; tehát a meg nem jelent 1800 választó egyháztagot nem lehet semmiféle logikával úgy tüntetni fel mint T. L. elleneseit.

„*Egy másik lelkész*“ óhajtaná tudni azt az egyházi törvényt vagy rendszabályt, melyet a heves nagy-kunsági egyházmegye megsértett, midőn azt határozta, hogy az esperest T. L. részére a consensust ki ne adja, mert a lelkészi kar önbecsérzete határozottan tiltakozik azon eshetőség ellen, hogy szolgatársi viszonyba lépjen T. L.-el. — Édes

tisztárs ur! ez a határozat ellenkezik a jó rend fogalmával s presbyteri egyházalkotmányunk szervezetével; de úgy hiszem a 85-ik kánonban is megtalálja kérdésére a feleletet, mert abban határozottan befoglaltatik, hogy a lelkészek az espereseket és püspököket illetékes birácul elismerik. Vagy ha részletesen akarja ismerni az egyházkerületnek az egyes tractusokhoz való jogviszonyát, midőn ifju segédlelkész koromban a dunántuli ref. egyházkerületben szolgáltam, azt tanultam volt meg az ott érvényben álló szabályokból: „Midőn az egyes egyházmegyék az egyházkerületi gyűlésben egy morális testületet képeznek, a mi eze gyűlésben végeztetik, azt köteles-é végrehajtani minden esperes, annyival inkább annak egyes tagjai? Felelet: Kétség nélkül köteleztetnek. — 2-ik kérdés: Tehetni-e az ellen kifogást különösen? Felelet: a superintendentiának suo modo hozott rendelése avagy végzése ellen senkinek kifogást tenni, ennél fogva magát az így hozott rendeléseknek ellene szegni nem szabad; reflexióit azonban a később tartandó gen. superintendentiale consistoriumban tartozó alázatossággal s illendőséggel előterjeszteni szabad legyen; úgy mindazonáltal, hogy míg a superintendentia maga egyszer hozott végzését meg nem változtatja avagy modificalja, mindaddig a rendelés kötelező erővel birjon. A hevesnagykunsági egyházmegye is tehát vajha így járt volna el, a mint a mi egyházalkotmányunk szelleme azt követeli.

De nem folytatom már tovább válaszat. Ime ezkből mindenki meggyőződhetik, hogy kinyilvánított nézetemet, a mint az a 42. számban foglaltatik, nincs miért megváltoztatnom, sőt annak minden egyes tételét fentartom.

Több szeretet lakozzék közöttünk lelkipásztorok között! Halljuk meg, mit mondott a megváltó Péter apostolnak azon kérdésére: Uram! megbocsássak-é az én atyámfianak valamennyiszer ellenem vétkezik? Meg-é hétszer? Felelet Jézus: Nemcsak hétszer, hanem hetvenhétszer!

Egy lelkész.

Nemzetközi paedagogiai congressus Brüsszelben.

Belgium független országgá létének ötven éves örömnepét ülte az idén. Ünnepelet ünnepelet követett, általános volt az öröm, a nép és az uralkodóház őszinte szeretet jelei és nyilatkozataival halmozták el egymást; fel lettek mutatva a belga nép szorgalmának eredményei, a nép anyagi és szellemi jólétének kétségtelen bizonyítékai.

A jubilaris évet felhasználta a belgiumi oktatásügyi szövetség arra is, hogy alkalom adassék a nevelés és oktatás ügyével foglalkozóknak találkozássra, s az egyetemes művelődés érdekében eszmecserére, versenyre. Ily célból nemzetközi paedagogiai congressust hívott össze Brüsszelbe aug. hó 22. s következő napjaira. — Programmok és meghívók, országok, nagyobb városok, sőt egyes tekintélyesebb tanügyi férfiaknak is küldettek. Kilenc ország kormányi képviselőket küldött a congressusra, több társulat és város s ezek közt Budapest is képviseltette magát Hunfalvi János és Körösi József által.

A congressus igen népes volt. Célját az elnök Couvreur röviden összefoglalva, ezekben tűzte ki: „A cél nem több mint megvilágítani s népszerűsíteni azon társadalmi és paedagogiai kérdéseket, melyek az oktatásra, annak bár-

melyik fokán, tartoznak.“ A congressus mint enquette-bizottság működött, minden tény, minden gondolat szabadon nyilvánulhatott benne. „Kereste, de nem találta fel az igazságot: vitázott, de nem határozott.“ Irányelve volt: most inkább, mint valaha napi renden van a nevelés nagy kérdése. Ma már a nemzetek ereje nem a karokban, hanem a fejekben van, ennek képzése pedig a nevelés feladata.

A congressus 6 osztályra volt osztva. Az 1-ső osztály az elemi oktatás ügyével, a 2-ik a közép, a 3-ik a felső, a 4-ik a szakoktatással foglalkozott. Az 5-ik a felnőttek oktatása ügyét, a 6-ik az iskolai egészségügyet tárgyalta. Az általános érdekű tételek közös gyűlésben vétettek fel.

Ugy az egyes osztályok, mint a kongressus közös gyűlése több oly fontos dologgal foglalkozott, melyek bennünket is közlelről érdekelnek; de tekintve lapunk szűk terét kénytelenek vagyunk a lehető legrövidebb vázlatra összevonni tudósításunkat.

A felolvasott és megvitatott értekezések több mint ezer lapra terjedő könyvet alkotnak. Különös figyelmet érdemlő kérdések: Az elemi iskolát csupán a népnevelés szempontjából kell-e tekinteni? Mik a törvényes határai az oktatás szabadságának? (Olin a brüsseli egyetem rektorától.) Kivántatik-e a leányok neveléséhez különös rendszer és program? Vajjon a Fröbel-rendszer szolgáltatott-e okot a kárhözható kritikára s mennyiben kívánatos e rendszer fejlesztése és változtatása? Melyik a legjobb fegyelmi eljárás s vetélkedési mód az elemi iskolában?

A 2-ik osztályban különösen a nők tanítói képességének vitatása érdemel figyelmet. A férfi vitázók eléggé udvariasak voltak dicsérőleg szólni a nők szellemi képességéről, a mennyire azt az eddigi iskoláztatás után meglehet itélteni. Hogy a nőgymnáziumba felvétessenek s hogy tanítók is lehetnek, általános tetszésben részesült; de hogy az egyetemekre is bocsátassanak, nagy ellenzésre talált. Akadt a jelenvolt nők között is egy, a ki bátran kimondta, hogy „a nő szerepe nem az, hogy vetélytársa, hanem hogy alárendeltje legyen férjének.“

A 3-ik osztály a tanszabadságról vitázott. Nevezetesebb tételei: a tanárok joga és kötelessége szemben a tudomány tételeivel, melyek ellenmondásban lehetnek a nép vallásos nézeteivel. Miképp szabályoztassanak az egyetemi vagy akadémiái rangfokozatok?

A többi osztály működéséről még rövidebben szólva, kiemeljük, hogy a nők szakképzettése oly intézetek felállítása által, melyekben a nők erejük és sajátlagos képességeikhez mérten mesterségekre taníttassanak, kiváló fontosságúnak ismertetett el.

A congressusnak itt lehető legrövidebben vázolt működéséből is kitűnik, hogy a jubilaris év alkalma a nevelés és oktatás ügyének is tett jó szolgálatot. Tisztázta az eszméket, összehozta a tanügy különböző téerein működő erőket, lelkesedést öntött az elemi tanítással foglalkozó szerény tanító szívébe, felmutatva, hogy világszerte ismert tudósok, egyetemi kitűnő tanárok mily szíves örömmel s odaadó készséggel foglalkoznak a nép nevelésének ügyével. A brüsszeli congressus a paedagogia örömnepé volt. — E sokaktól lenézett, többektől gáncsolt, ajakkal hirdetett, de valóságban fel sem vett tudomány ülte ott diadalát, s ennek ünnepeletességét nem zavarta a humanisták és reálisták harca, nem

rangfokozati megkülönböztetések után sovárgó, kicsinyes hiúság, mi a tanítással foglalkozó embert nem tehetsége, tanulmányai s a közügy érdekében tett szolgálatai, hanem tanítványainak életkora szerint szereti és szokta mérlegelni.

Nagytisztelétü szerkesztő úr!

Sem ezen becses, sem más lapok hasábjain még nem láttam ismertette a megyénkbeli b.-gyulai róm. kath. népiskolák 3 ik értesítőjét az 1879—80. tanév végéről. — Az iskolaszék megbízásából szerkeszti a Tantestület. B.-Gyula, 1880. Tartalma:

1. A selyemtenyésztésről. Göndöcs Benedek.
2. Néh. Nagy G. Péter néptanító emlékezete. Miskei J. Béla.
3. Adatok az iskolák beléletéhez:
  - a) Az iskolaszék tagjai.
  - b) ▲ tantestület.
  - c) Hiterkölcsei élet.
  - d) Az előadott tantárgyak kimutatása és tanóra rendje.
  - e) Az isk. butorok és tanszerek kimutatóása.
  - f) Az isk. muzeumban levő tárgyak jegyzéke.
  - g) Kegyadományok.
4. Érdemsorozat:
  - a) Jegyek magyarázata.
  - b) Az egyes osztályok növendékeinek érdemsorozata.
  - c) Általános statiszt. kimutatás.
  - d) Tudnivalók a jövő tanévre.

Meléklet. Az isk. takarékpénztárak kezelésénél használandó bevételi és kiadási rovatok ívek mintája.

Függelék. Hogyan kell tenyészteni a selyemhernyót? Legszükségesebb tudni valók a selyemtenyésztésről, írta Göndöcs Benedek.

Ez utóbbi cikket e jellemző 4 költészeti sor fejezi be:

Egyesülünk hát mindnyájan,
 Tenyészszük a selymészetet! (Talán selyemhernyót?)
 Áldott hazánk munkás népe
 Ennek bizton hasznát veszed.

Mindenelőtt megjegyezni kívánom, hogy csekély nézetem szerint, sem az első közlemény, sem a melléklet, sem a függelék, nem iskolai értesítőbe való, nem tartozván szorosan az iskolához. Hogy a kormány botlást követett el, s pedig nem először s nem is utóljára, azzal, hogy iskolás növendékeket selyemtenyésztésre akar — köztudomás szerint — szorítani s így az iskolákat valódi céljoktól eltéríteni: nem következik, hogy ő utána menve, mi is falhoz ütődjünk. Hiszen kérem szívesen, kicsinyben eddig is meg volt a selyemtenyésztés sok iskolás növendéknél és az sem vált előnyére a tanulásnak; hátha még egész szenvedélylyel fogják űzni ezt a szent ügyet, a selyemtenyésztést, majd sok lesz a jóból; ha e babra munkával vesződnek, bizony aligha jut tanulásra kellő idő. És akkor mire való a népskola? Cerebrum non habet.

Tessék állíttatni selyemtenyésztő iskolát is, vagy a már iskolát kellő idő alatt végzetek vagy más sorsú és helyzetűek számára, kik minden gondjukat oda fordíthatják, nem pedig Jánusként félszemmel a könyvet, féllel a selymészet szent ügyét nézendik. Ha már annyi mindenféle iskolát kész

a kormány állítani, bizony ezt is megtehetné, miután ügye oly lelkes egyének által karoltatik fel, ex abrupto, mint G. B. Itt lesz azután helyén a selymészet kultiváltatása, hol nem szorít ki semmi más tantárgyat s nem lopja el az iskola drága idejét. Ne akarjunk a népiskolára építeni mindent, van annak ez idő szerint túl az elégen is végzendője, csak azt emészsze meg; az életnemeket és módokat ne akarjuk oly igen beplántálni a gyenge növendékekbe; mert ugy találunk jární, mint a ki telt vederből önt egy szűk szájú palaczkba, csepp sem talál belemenni itt az üvegbe, amott a fejbe. Hanem képezzünk értelmes, fogékony, mívelt szívet és elmét, mely minden jóra érezze vonzását; megjő azután később is annak ideje, hogy a gyermekek ez úton is emeljék az ország vagyoni képességét.

Szintéa helytelennek tartom — az országban már eddig is oly nagy port vert takarékpénztári intézmény behozatalát is. (Utalok e tekintetben a „Prot. egyh. és isk. lap“ f. évi jul. 25-én megjelent számában azon nézetre, melyet Luttenberger Á. telt tanítótársai nevében.) Hát annyira nyugbe vettetnek már az iskolák s tanítóik, hogy azokban s általuk az is, ez is taníttassék; csak azért, hogy zavart fejjel hagyja ott a növendék az iskolát, tanulván mindent, de semmit nem tudván alaposan? Ha egy magam lennék is ezen állításom mellett, utalok a jövőre, a mikor meg fog teremni savanyú gyümölcse előbb-utóbb ezen túlhalmazott nyakig töltött csömörletes állapotnak. Kérem, tessenek csak bővebb figyelemre méltatni ezen b.-gyulai r. k. Értesítőt is, szánakozásra indítja az embert, mennyire megyen ebben a Tantestület merészsége, miket ad az (illetve a püspöki kryptotanterv) tápálékal az első osztály gyomrának, tanítván a hittanból: a 6 főigazságot; a hitről, az Istenről, az az angyalokról, az emberről, a megváltóról, a szentlélekről. Az apostoli hitvallás. Miatyánk. Üdvözlégny Mária. Az Isten 10, az anyaszentegyház 5 parancsolatja. Az irgalmasság testi és lelki cselekedetei. A 7 fő bűn. A szentlélek eleni 6 bűn. A 8 boldogságok. Az isteni és eikölcsi erények. Az Ur angyala. Reggeli és esti ima.

A második osztálynak: Az ember végczélja, hit, parancsolatok, a bűn, az erények.

A harmadik és negyedik osztálynak: Az ember végczélja és rendeltetése, hit, parancsolatok, a bűn, az erények.

Biblia: mindenütt az ó-szövetség.

Más felekezetekről semmi ismeretet sem nyer a gyermek, épen mintha csak az ő egyháza volna a világon, egyebek említést sem érdemelnek.

Ennyit a hittanból, midőn naponként 4 órát tanítanak, és a hét napjaiból egy nap szünet, a csütörtök. Van még német írás, olvasás, holott ez nem is elemi iskolai tantárgy. Összesen van 12 féle tantárgy, ezekben túlnyomó a hittané, mit nem akarok kifogásolni, 13 óra, nyelvtan 6 órával, számtan 10 óra, földrajz 2 óra, történet 1 óra, írás, olvasás, légírás, 17 óra. (Ezek azután nem csoda, ha a levegőben élnek, irnak, tesznek és beszélnek egész életökben!)

Az első osztályban van 6 alosztály, u. m. átmenők, első raj, második raj, harmadik raj, (csak az nincs kitéve, hogy Göndöcs vagy Dzierzon-féle kaptárban?) falitáblás olvasók és újonczok. Mi akar ez lenni? Hány év alatt lehet itt végezni az elemi iskolai első osztályt? Az átmenők (igy okoskodom egyszerű eszemmel) átmennek, lesz az első rajból

átmenő; már ezek így két évig végzik az első osztályt, pedig az Értesítő szerint csak azon tárgyakat végezték, miket az átmenők, sőt némelyik az elején különb eredménnyel, mint az átmenők utólsójai. Hát a többiek mit tesznek a repülő évek alatt, mit tanulnak? Semmit és pedig rossz eredménnyel, hiszen azért nem kapott *tanjegyet* (?) 220. Ezért van, hogy némelyiknek életkorát is elfeledi a tantestület, úgy elvénül, megöregszik az iskolában. (Legalább *hat*-nak korát tudni nem lehet.) De menjünk tovább. Mit keresnek a rajok? Miért csak 3 a raj? Szegény gyermekek! meg kell ezeknek bolondulni és vakulni már az első osztályban, hogy tökéletes X-ekként adassanak át a társadalomnak s az egyedül idvezítő kath. egyháznak. A 3 és 4 osztályokban, mint fentebb is említém, német is tanítatik n. olvasás cím alatt, mintha az illetők maguk is tudnák *törvénytelen* tettüket, csak n. betűvel jelelik a német olvasást. A hazai történelem? Azt nem szükséges nagyon tudni, ezért csak egy árva órácska van az ő számára hetenként fentartva.

Más vallásiak mennyien vannak? Az nincs világosan kitéve (mintha maguk se hinnék, hogy ilyenek is vannak,) csak odavetve. És a tanfelügyelő ur mindezek ellenében valódi bölcsőhöz illőleg halgat.

Milyen nemzedék lesz az, mely ez iskolákból kikerül?

Hát a statistikával hogy állunk? Talán különben? Valás szerint van az első osztályban = 444, de viselet szerint már = 457, szorgalom szerint = 445, előmenetel szerint = 450, tanjegyet nem kapott = 220. (Hogy értsük ezt?)

Sokat lehetne még megjegyezni, de a falra borsót hányni nem kedves mesterségem, nem fizette az soha ki magát. Célom csak az volt, hogy ez Értesítőt a közönségnek bemutassam néhány szóval.

Békésmegyei.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

Tarczy Lajos a pápai ref. főiskola kitünő tanarának ötven évi tanári működésének évfordulója e hó 5 én nagy ünnepélyességgel megtartott. Ez alkalomból felemlítjük, hogy ő 1807-ben december 6-án született Hetényben, Komárommegyében. 1830-ban a számtan segédtanára lett a pápai főiskolában. A következő két évet Bécsben és Berlinben töltötte tanulmányai szélesbítése végett. Haza térve a Márton István által megüresedett bölcsészeti és természettani tanszéket foglalta el. A Hegel bölcsészeti tanította először hazánkban. E miatt a Krug-féle rendszer hívei által tudományos téren megtámadtatott, majd a támadás az egyházkerület gyűlésén felelevenítettén, a Hegel bölcsészeti rendszerének tanításától eltiltatott. Erre Tarczy elhagyta a bölcsészeti tanszéket s a fizika s matematika tanítását vette át. Több természettani és matematikai munkát irt. Első nagy művét „Természettanát” 1838-ban adta ki két kötetben, melyet az akadémia a 200 aranyas nagy díjjal jutalmazott s öt levelező taggá választotta. Élete a pápai főiskolára nézve különösen áldásos vala, de a prot. tanügy is sokat köszön általában az ő tudományosságának és áldozatkész munkásságának. Sok nemű érdemeiért a hála és tisztelet rendezte a november 5-ki ünnepélyt. Az ünnepélyen Papp Gábor ref. superintendens a dunántúli ref. superintendens, Bocsor István a pápai ref. főiskolai tanárkar, Karsay Sándor ev. superintendens a dunántúli ev. egyházkerület nevében üdvözölte a jubilanst; Pápa városa, a pápai ref. és ágostai egyházak, volt tanítványai és a tanuló ifjuság küldöttségileg tisztelegtek nála s tanítványai babékoszorut nyújtottak át neki. A király ez alkalomból királyi tanácsosi címmel tüntette ki őt. Az ünnepély more patrio lakomával végződött, melyen a jubilanstra számos szívből jövő felköszöntések

mondattak. Mi is csatlakozunk a jó kívánatokhoz és szívből óhajtjuk, hogy áldásos életét még sokáig folytathassa boldogan.

Turgonyi Lajos országgyűlési képviselő, ki ez év október 10-én mezőtúri lelkészszé választatott volt, november hó 7-én sárbogárdi lelkészszé is megválasztatott. Most már neki kell választania, hogy a két lelkészi állomás közül melyiket fogadja el.

A kath. alapok és alapítványok felügyelő és ellenőrző bizottsága november 7-én tartott gyűlésének két főtárgya vala. Az *egyik* a kath. vallási és tanulmányi alap 1880-ki költségvetése; a bizottság azon tekintetből, hogy kész tényekkel áll szemközt, a mennyiben az 1880-iki kiadások már legnagyobb részt megtörténtek s az év már végéhez közelg: az ily későn eléje terjesztett költségvetés bírálatába be sem bocsátkozott. A *másik* főtárgya Trefort miniszter azon átirata volt, melyben az ugynevezett Belezna-y-kert telkén bérház építését kívánta helyben hagyatni. A bizottság nem találván előnyösnek a bérház építését, nem adta meg a beleegyezést s inkább a telek eladását javasolja. A bizottság f. évi december hó elején az 1881. évi költségvetés tárgyalása végett ismét gyűlést tartand, hogy a letárgyalt költségvetést még ez évben ő felsége elébe terjeszthesse megerősítés végett.

A „Religió” nem egyszer fájdalommal ajdult már fel a „Protestáns Hetilap” ellen, a miért ez történelmi tények felderítése által a római székek s az uszályát hordó ultramontanizmusnak hibáit, tévedéseit s mystificatióit szemére lobbantotta; bizonyára, ha az ultramontán sajtó az újabb időben náitunk is oly nagy felfuvalkodottsággal s a protestantizmus iránti megvetéssel nem ír, a „Protestáns Hetilap” a multak emlegetésével az élőknek nem okoz vala kellemetlenséget; tehát csak tromfra tromfot adtunk olykor-olykor; a kihívás rendszerint onnan történt, s az elől gyáván s kezünket összedugva nem akartunk kitérni. A „Religió” azonban a protestantizmus elleni eddigi támadásaival nem éri be; újabbán már (lásd f. évi II-ik félévi 37. szám.) utánozza ama pápai encyclicákat, melyek minden társadalmi rosznak forrásul, sőt a vallástalanságnak is szerző okául a protestantizmust állítják oda. A nevezett helyen ugyanis így ír a Religió: „A latinfajoknak nevezett nemzetek körében az egyház (értsd róm. kath. egyház) élethalál-harcot ví a közistentelenségre törekvő forradalommal. A német fajok körében még mindig kénytelen küzdeni a vallástalanságra s mindent felforgató forradalomra vezető protestantizmus ellen.” Addig is míg tüzetesebben felelnék e keresztyéntelen s logikátlan állításra, figyelmeztetjük a „Religió” szemle-íróját arra, a mit nálunk az utolsó gyermek is tud, hogy Olaszország tisztán rkath. ország s az újabb időben épen itt viharzott keresztül az a forradalom, mely az u. n. patrimonium Petri-t kiragadta a pápa kezéből s ha tehát itt valami forradalomra vezetett, az nem lehetett más, mint a római székek minden szabadságot s népjogot eltipró türhetlen zsarnoksága; Franciaország is csaknem tisztán r. k. ország, ez is nagy forradalmakat élt át csak közelebről is, melyekért bizony senki mást nem lehet felelősségre vonni, mint a rkath. egyházat, ha csakugyan valamely egyházat kell a forradalom s az ez által előidézett romlások okául keresni. S míg ezek a r. kath. országokban így történnék, a prot. országok nyugodtak s élvezik a béke áldásait. Hogy a protestantizmus a vallástalanságra vezet, ezt csak úgy ismerhetnők el, ha a „Religió” betudná bizonyítani, hogy az Istennek lélekben és igazságban imádása, melyre a protestantizmus törekszik, egy a vallástalansággal, s az igaz vallás embereknek istenítésében, szenteknek nevezett emberek babonás tiszteletében ujjonnan és mondva csinált csudák hívésében, a valódi cultus pedig érthetlen és pogány eredetű, egészen érzéki ceremoniak ragyogásában áll. Akkor aztán azt is elhiszszük, hogy a róm. kath. egyház az igazán idvezítő anyaszentegyház, azonban a bebizonyítás lehetőségében egyelőre erősen támaszkodunk, s a róm. kath. egyház üdvözítő malasztjából nem kérünk.

Felolvas szerkesztő és kiadótulajdonos: **Jóó István**
Főmunkatárs: **Tóth Sámuel.**